

1. Мистото на кашата на Теофина Столева, във която събрали събрания на революционна комитет и във която с живица Анастас Узунов, замъстникът на Левски ;
2. Червоната врата ; 3. Чешмата св. Богородица ; 4. Черквата св. Архангел ; 5. Мистото на старото училище ; 6. Глощаца, на която е станал посрещането на руския войски.

Идване на руски войски на гара Каяджикъ — Раковски.

Руският войски бъха преминали Дунава и победоносно напредваха къмъ Стара-планина.

Говорѣше се, че тѣ били превезли Габрово. Единъ день пристигна извѣстие, че превезли и Стара-Загора, дето установили и българско правителство.

Съ нетърпение ги очаквахме въ Хасково.

Быше 10 Юлий 1877 година. Трима души приятели седяхме въ моя дюкянъ и си шепищахме нѣщо скришо по извѣстен на русите, когато вънъ се чу шумъ и тропотъ отъ затваряне на дюкянитѣ.

— Господинъ Чавдаровъ, какво има, защо тѣй рано затваряшъ мазата? — запитахъ насреща съседа си, Иванъ Чавдаровъ.

— Русите, русите идатъ! — отговори набързо и съ замъко лице Чавдаровъ, като силно удряше желѣзниятъ капаци на мазата.

Веднага и азъ затворихъ моя дюкянъ и тръгнахъ за у дома да извѣстя радостната новина. Изъ пътя не вървѣхъ, а хвърчехъ отъ радостъ, като си мислехъ, колко лесно и скоро стана освобождението. Улицитѣ бъха пълни съ народъ. Българи и турци тичаха на горе на долу. И, колкото на първите лица свѣтѣха отъ радостъ, толкозъ на вторите, отъ страхъ, бѣха пожълтѣли.

— Е, радвайте се, русите идатъ, — казахъ на домашнитѣ си още отъ пътната врата.

— Георге, наистина ли идатъ русите? — запита ме майка ми, съ лице свѣтнало отъ радостъ.

— Идатъ, идатъ! Чаршията затвориха и хората отиватъ на края да ги посрещнатъ, а пъкъ турцитѣ бѣгатъ къмъ Кърджали.

Изг҃охоме вънъ на черковния площадъ, дето бѣха се събрали много хора да гледатъ турцитѣ като бѣгатъ. Височинитѣ насреща бѣха почернили отъ турци и побѣнили отъ бѣлитѣ яшмаци на туркинитѣ. Отдалечъ се виждаше, колко

се бѣха изплашили и какъ лудо бѣгаха изъ стрѣмнината. Животъ миль! Всѣки бѣрзаше да го спаси. Гледашъ, нѣкой взелъ въ рѣжетъ си само една врѣзка съ хлѣбъ или ценности, другъ прегрѣналъ две деца, а трети уловилъ за рѣжа дете или стара жена и влачи ли ги, влачи на горе. Като ги гледахме, какъ се мячеха, намъ ставаше жално.

У дома зазарихъ сестра си — Мария, братовчедката си Евгени и нѣколько още момичета, седали до едно корито пълно съ цвѣта, венци виеха и китки правѣха, съ които щѣха да посрещатъ руситѣ.

— Марийкѣ, този венецъ да дадемъ на офицера, — казаше Евгени, като посрочваше единъ красивъ венецъ.

— Ако офицеритѣ си нѣкощина?

— Тѣмъ да дадемъ отъ другитѣ, а този — на голѣмца.

— Ами, ако заедно съ тѣхъ си дойдатъ и нашитѣ? — запита вѣзрадана сестра ми.

Подъ думата „нашитѣ“, сестра ми искаше да каже за мажа си, Мирчо Поповъ, за годеника на Евгени, Петъръ Берковски и за пейнитъ братя, Георги и Михо хаджи Иванчо Минчеви, които бѣха избѣгали отъ Диарбекирската затворъ и сега идѣха съ руските войски.

— Не вѣрвамъ скоро да ги видимъ! Сърдцето ми се стопи да имъ се надѣвамъ да си дойдатъ, — каза тѣжно Евгени.

Като учителка, наредено бѣше сестра ми да посрещне руските войски, да даде венецъ на офицера и да каже нѣколько думи за „добре дошли“!

Започна да се сдражава, а руситѣ още ги нѣмаше. Нѣкоинъ отъ посрещачите казаха, че на другия денъ щѣли да дойдатъ.

Радостта ни, че на другия денъ ще посрещаме руситѣ, съ перо не може да се опише. Само една ноќи ни дѣлеше отъ това щастие.

Мръкна се. Следъ вечера женитѣ отъ нашата махала, заедно съ децата си, наизлѣзоха отъ домовете си и въ малко време предъ нашата врата се събраха доста жени, насидаха на земята, наслаждаваха се на чудно прохладната ноќи, смѣеха се, бистрѣха политиката и се разговаряха за злобата на дения.

— Видѣхте ли турцитѣ какъ бѣгатъ? Нека! Заслужватъ! — забелѣза една жена.

— Не думай така. Намѣсто да ги съжалявашъ, за дето сѫ принудени да бѣгатъ, а ти, вижъ какво говоришъ — обади се друга милостива жена.

— А-ха, така, да ги съжалявамъ. Това остана. Ако не сѫ виновати, защо бѣгатъ? Защо си оставятъ кѫщите?

Въ това време се чуха човѣшки стѣпки и отдалечъ се показаха нѣколко сѣнки, които идѣха къмъ настъ. Децата се разбѣгаха, а женитѣ скочиха на крака.

— Мари, да бѣгамъ. Това сѫ турци, — извика една отъ тѣхъ и се спусна да бѣга.

— Тутунузъ! (дръжте ги) — обади се една отъ сѣнките, като се затече къмъ настъ.

— А-ха, тутунъ (дръжте). Нима не те познахъ по гласа, — каза Ваняка Духлевъ на мажа си.

Минимитѣ турци бѣха: нашиятъ съседъ Василко Духлевъ и нѣколцина махаленци, въоръжени съ кремъклии пушки, брадви и тоаги. Тѣ пазѣха махалата.

— Ама сте живи! Да бѣха турци, презъ глава щѣхте да бѣгате, ама нѣ, отъ настъ не се страхувате. Толкоъ ние имате честта като на патрауль, — каза Василко, недоволенъ, за дето не можа да ги уплаши.

— Брей, че хубаво нѣщо било това свободата, брей! Хубаво било човѣкъ пощемъ да ходи съ пушка на рамо, — обади се вѣзнатъ Тодю Духлевъ.

— Е-е-хъ! Тази вечеръ е наше царството, истинско българско царство. Отзара бѣше турско, сега е българско, а утре, когато дойдатъ руситѣ, ще бѫде руско царство, — забележи философски Василко, като завъртъ пушката надъ главата си.

Късно презъ ноќта, всѣки се прибра у дома си да спи съ сладка надежда, че на другия денъ ще посрѣща руситѣ.

На другия денъ, сѫщото движение имаше изъ улицитѣ и сѫщата надежда ни вълиуваше за издаванието на руситѣ, но стана пладне, а тѣхъ ги още нѣмаше. Хората продължаваха да отиватъ край града да посрѣщатъ, а нѣкоинъ, по-нетърепливи, отидоха чакъ на гарата. И поповетъ отъ черквата „св. Богородица“, съ кръстове и фенери отидоха на края. Следъ малко сѫщъ се върнаха, но не така весели и засмѣни, както при отиването, а съ бохчички подъ милициитѣ, дето бѣха съгнани одеждитѣ имъ и съ наведени глави, бѣрзаха да вѣзатъ въ черквата.

— Дѣло попе, какво има, где сѫ руситѣ? — попитахъ попъ Димитър.

— Мълчи! бѣше тя — се обади той, като по навикъ се усмихваше и махаше рѣка.

— Нѣма ли да дойдатъ?

— Така се вижда. Отишли сѫ въ Стара-Загора.

— Ами сега, като се върнатъ турцитѣ?

— Дано не сж ни видѣли нѣкои отъ тѣхъ, — каза попъ Димитръ, като влѣзе въ черквата.

За тѣхно щастие, добре че никой отъ турцитѣ не бѣ ги видѣль, а то инакъ, както ще видимъ по-нататъкъ, скажо щѣше да имъ излѣзе това посрѣщане.

Единъ Богъ ги запази.

Всичкитѣ избѣгали турци се завѣрнаха отново въ града. Това показваше, че никакви руси нѣма да дохождатъ. Работитѣ взеха обратна насока. Беселото настроение и благитѣ мечти на бѣлгаритѣ, като димъ изчезнаха и се преобърнаха въ неописуемъ страхъ и трепетъ, който продължи до изванието на руситѣ.

Чаршията пакъ се отвори и всѣки взе да си гледа работата. Бѣлгаритѣ изглеждаха като въ нѣщо виновни, духомъ убити, а турцитѣ, напротивъ, бѣха бодри, горди, надменно се разхождаха изъ чаршията и закачаха бѣлгаритѣ.

— Москофъ геледженимишь, а? (Руситѣ щѣли да дойдатъ, а?) — казаха на присмѣхъ.

По-после се научихме, че нѣколко души, руски казаци, кавалеристи, нападнали гарата Раковски, която отстои 15 километра далечъ отъ града, задигнали нѣкои книжа, пленили персонала на гарата и следъ като я запалили, отишли си въ Стара-Загора.

Ония отъ гражданинитѣ, които отидоха на гарата да посрѣщатъ руситѣ, търговцитѣ при гарата и повечето маже отъ селото Каяджикъ, избѣгали заедно съ руситѣ. Последнитѣ ги заплашили, че ако не бѣгатъ, турцитѣ до единъ ще ги избѣсятъ.

Така и стана.

Следъ нѣколко дена, градътъ започна да се пълни съ бацибозуци турци дошли отъ околнитѣ села и отъ кърджалийско, прочутитѣ едно време главорези „даалии“, които въоружени отъ глава до пети, ходѣха изъ града и кръвнишки изглеждаха всѣки бѣлгаринъ, който въ тѣхнитѣ очи бѣше комита — бунтовникъ.

Нѣщо се готови, казаха ми ние, но какво, никой не знаеше. И нѣмаше да знаемъ, но самитѣ турци се похвалиха, че Сюлейманъ паша съ 50,000 души войски слѣзълъ на гарата „Кара-бунаръ“, отдото щѣль да нападне Стара-Загора.

— Отдото мине Сюлейманъ паша, всичко презъ огнь и мечъ ще прекара, — казаха нѣкои турци.

И това заканване се оправда. Нѣколко вечери небосклонътъ на северъ отъ Хасково бѣ озаренъ и светѣше като

„северно сияние“. Това показваше, че Сюлейманъ паша гори селата на пътя му за Стара-Загора.

— Даа, не е бакаджакскинъ! (Още какво има да видите, — заплашаха и турцитѣ.

И ние, предадени на Божията воля, смирено очаквахме да видимъ, какво ще стане. Новинитѣ, които очаквахме за предстоящето сблѣскване на рускитѣ и турски войски, бѣха за настъ сѫдбоносни. Положението ни задъ гърба на турскитѣ войски и между турското население, ма което фанатизъмътѣ бѣше възбуденъ до крайност, бѣ едно отъ най-трагичнитѣ, които може да си представи човѣкъ. Не бѣше денъ, не бѣха два. Цѣли шестъ месеца дененощно треперѣхме за живота си, който висѣше на кость.

Новинитѣ, които се предаваха тайно отъ уста въ уста, бѣха, че руситѣ се оттеглили на Шипка и градътъ Стара-Загора, западенъ.

И този слухъ излѣзе вѣренъ. Подиръ нѣколко дена, наплаче турци, цигани и кърджалии-даалии, тръгнаха за Стара-Загора на яма-грабежъ. И добра яма се награбиха. Безъ брой коли, коне и мулета, натоварени съ грабежъ, преминаха презъ Хасково. Една вечеръ случайно видѣхъ край града нѣколко мулета, натоварени съ бакъръ, отиваха за Кърджали.

Завѣрналитѣ се турци отъ Стара-Загора, разправяха, че градътъ бѣль до основи разоренъ. Сюлейманъ паша даль заповѣдъ на войската си да вилни три дена както иска. Повечето отъ населението успѣло да избѣга съ рускитѣ войски и бѣлгарскитѣ опълченци, за което нѣщо нѣкои турци негодували, че не сж заградили градътъ да ги избѣгнатъ всички. Жени и деца били заведени като роби въ Одринъ и Цариградъ. И въ Хасково доведоха отъ тѣхъ и настаниха въ „старото училище“ въ черковния дворъ. Между тѣхъ имаше и маже отъ Старо-Загорско и отъ село Каяджикъ, които после всички ги обесиха.

Бесилкитѣ.

Една сутринъ, когато отивахъ на чаршията, видѣхъ, близо до „Стойновия мостъ“, нѣколко души майстори, подъ надзора на запии (стражари) — дървата набиваха, нѣщо правѣха.